

УДК 377.44

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2024-108-1-52-65>

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ІНСПЕКТОРІВ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

С. М. Калаур

ORCID 0000-0001-8099-9392

М. В. Наголюк

ORCID 0009-0009-7845-4655

У статті аналізуються особливості формування інформаційно-комунікаційної компетентності (далі – ІКК) молодших інспекторів прикордонної служби (далі – МІПС) та окреслюються шляхи вирішення цієї проблеми у процесі професійної підготовки у відомчих закладах освіти Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ). Визначено, що інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та сучасних систем телекомунікації у сфері охорони кордону постійно впливає на підвищення вимог до молодших інспекторів прикордонної служби щодо інформаційної, а також комунікативної складової професійної компетентності особистості.

Особливості сучасної професійної діяльності молодшого складу персоналу ДПСУ вимагають від них бути інформаційно-компетентною особистістю, що потребує сформованих навичок ефективної взаємодії з інформаційним середовищем, що передбачає досягнення певного рівня інформаційно-комунікаційної компетентності. Виокремлено основні чинники посилення ролі ІКК МІПС на сучасному етапі розвитку прикордонного відомства: активний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) і їх застосування у військово-професійній діяльності персоналу ДПСУ; постійне збільшення об'єму технічної та військово-професійної інформації, необхідної для забезпечення ефективної оперативно-службової діяльності прикордонників молодшої ланки; розширення функцій молодшого персоналу ДПСУ у питаннях застосування інформаційних, технічних засобів професійної діяльності; стрімкий розвиток інноваційних процесів у сфері професійної підготовки МІПС, що передбачає підготовку викладацького складу відомчих закладів освіти ДПСУ до роботи в

сучасному інформаційно-освітньому середовищі закладів освіти із використанням ІКТ. Доведено, що забезпечення розвитку ІКК дозволить молодшим інспекторам прикордонної служби відповідати вимогам часу, особливо в умовах повномасштабного вторгнення в Україну, та встигати за розвитком сучасних ІКТ.

***Ключові слова:** молодші інспектори прикордонної служби, професійна підготовка, інформаційно-комунікаційна компетентність, інформаційно-комунікаційні технології, професійно важливі якості.*

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сучасні умови загострення збройної боротьби проти російських окупантів висувають до персоналу Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) вимоги щодо сформованості їх професійно-важливих якостей. Виконання прикордонниками службово-бойових обов'язків в районах ведення бойових дій вимагає від них високого рівня професіоналізму та значної активізації внутрішніх ресурсів. Нині формування фахівців-професіоналів з високим рівнем професійних знань є основною метою професійної підготовки молодших інспекторів прикордонної служби у відомчих закладах освіти до службово-оперативної і бойової діяльності.

Із початком повномасштабної війни Російської Федерації одним із основних чинників ефективної збройної боротьби військових формувань України є відповідна система професійної підготовки особового складу, що потребує постійного посилення рівня підготовки персоналу всіх категорій, зокрема молодшого, який складає більше половини загальної чисельності особового складу Державної прикордонної служби України (Адамчук, 2022).

Одним з основних показників якості та ефективності процесу підготовки у закладах освіти є професійна компетентність фахівця, яку можна розглядати як інтегральну характеристику його ділових та особистісних якостей, і яка відображає його готовність ефективно діяти, а також взаємодіяти при вирішенні професійних завдань різного рівня складності. Особливістю професійної компетентності прикордонників є те, що, окрім зазначеного вище, вони мають бути здатним приймати відповідальні рішення при виконанні функціональних обов'язків на посаді за призначенням та готовими ефективно діяти в умовах мирного і воєнного часу, творчо застосовуючи набуті знання, сформовані уміння, навички і досвід (Зельницький, Заболотний, Васильєв, Шабатіна, 2021).

Водночас інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) та сучасних систем телекомунікації у всіх сферах

діяльності, включаючи правоохоронну і військову, постійно впливає на підвищення вимог для фахівців різних профілів щодо інформаційної, а також комунікативної складової професійної компетентності особистості. Відповідно особливості сучасної професійної діяльності молодших інспекторів прикордонної служби вимагають від нього бути інформаційно-компетентною особистістю, що потребує сформованих навичок ефективної взаємодії з інформаційним середовищем, навичок використовувати можливості, що ним надаються, тобто володіти певним рівнем компетентності для виконання завдань службово-бойової діяльності, для чого визначено термін «інформаційно-комунікаційна компетентність» (далі – ІКК).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв’язання цієї проблеми і на які спирається автор. Аналіз сучасних досліджень свідчить, що процес інформатизації суспільства значно вплинув на розширення сфери застосування інформаційно-комунікаційних технологій, що зокрема передбачає формування та подальший розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності фахівців. Це питання розглядали: В. Биков, Л. Ващенко, О. Пометун, О. Савченко, Ю. Спірін. Дослідження, пов’язані із впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес розглядали у своїх роботах: Б. Ващук, В. Клочко, Н. Морзе, М. Жалдак, С. Раков. Особливості вивчення інформаційно-комунікаційних технологій в процесі професійної підготовки прикордонників вивчали: А. Балендр, О. Діденко, Р. Гуревич. Питання впровадження компетентнісного підходу досліджували: Н. Баловсяк, С. Сисоєва, Н. Болюбаш. Проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності здобувачів вищої освіти висвітлювали М. Антонченко, Т. Торбіна та ін. Практичні аспекти формування професійної компетентності та ІКК військовослужбовців досліджували А. Вітченко, О. Кравченко, В. Осьодло, С. Максименко, В. Ягупов.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аналіз досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців значною мірою сприяв розробленню педагогічного інструментарію формування ІКК фахівців різних спеціальностей. Проте, питання формування інформаційно-комунікаційної компетентності молодших інспекторів прикордонної служби в процесі професійної підготовки ще не були достатньо висвітлені.

Метою статті є характеристика особливостей формування інформаційно-комунікаційної компетентності молодших інспекторів прикордонної служби та окреслення шляхів вирішення цієї проблеми у процесі професійної підготовки у відомчих закладах освіти ДПСУ.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Чітке розуміння терміну «інформаційно-комунікаційна компетентність молодших інспекторів прикордонної служби» потребує, перш за все, тлумачення цього поняття. На думку сучасних дослідників, найбільш узагальненою характеристикою здатності фахівця ефективно реалізовувати свої професійні обов'язки у професійній діяльності є професіоналізм, а компетентність виступає своєрідним вимірником, індикатором, якісно-кількісним показником рівня професіоналізму (Іванова, 2006).

Нині одним із основних напрямів розвитку сучасної системи професійної освіти є впровадження компетентнісного підходу. Цей підхід вважається ефективним способом вирішення протиріч у розвитку освіти та суспільства, у якому особа постає перед необхідністю повсякчас демонструвати свою компетентність у сфері професійної діяльності та набувати нових знань упродовж життя (Боднарук, 2017).

Потенціал застосування компетентнісної парадигми в освіті передбачає формування професійно важливих якостей майбутніх фахівців, що є основою підвищення рівня соціальної успішності особистості, саморозвитку, самовираження й самореалізації та відповідальності за результати власної діяльності (Сидорчук, 2015). Основним результатом компетентнісного підходу має стати набуття суб'єктами освітнього процесу компетентностей, необхідних для життя, успішної соціалізації, ефективної професійної діяльності та самореалізації (Про вищу освіту: Закон України, 2014).

Поняття «компетентність» у системі вищої освіти визначається як здатність особи до навчання, провадження професійної діяльності й успішної соціалізації, що формується на базі динамічного поєднання знань, умінь і навичок, поглядів (Завадська, Ігнатюк, 2020).

У психолого-педагогічній літературі компетентність розуміють як синонім професіоналізму, готовності до певної діяльності. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови «компетентність» подано як «поінформованість, обізнаність, авторитетність». «Компетентність» (від лат. *competentia* – добиватися, підходити) походить від слова «компетентний», що означає володіти компетенцією, або досвідом у певній сфері (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005). Серед компетентностей варто розрізняти: ключові (входять до складу міжпредметного компонента), загальнопредметні (пов'язані з певними дисциплінами та галузями знань) та предметні (формуються в межах окремих дисциплін).

Загалом, термін «компетентність» набув поширення у США у 60-ті роки ХХ століття в межах діяльнісної освіти, з метою підготовки фахівців, які могли б успішно конкурувати у певних галузях. Компетентність почали тлумачити як особистісну категорію, а компетенцію як складову компетентності (Яскевич, 2010). На думку С. Литвинової, компетентність можна подати як «сукупність компетенцій, тобто виявів успішної професійної діяльності, а компетенції як складні способи діяльності, які опановують в процесі підготовки, і компетентність є результатом набуття таких компетенцій» (Литвинова, 2008). Погоджуємось із В. Мельником, який розуміє професійну компетентність як «обізнаність спеціаліста в галузі обраної професії, а також коло повноважень, що передбачає володіння ним знаннями й уміннями, необхідними для виконання професійних функцій і прийняття управлінських рішень» (Мельник, 2003).

Цікавою в межах дослідження є думка В. Ягупова та В. Свистуна, що «професійна компетентність фахівця є складним інтегральним інтелектуальним, професійним і особистісним утворенням, який формується у процесі його професійної підготовки у закладах освіти, проявляється, розвивається і вдосконалюється у професійній діяльності, а ефективність її здійснення суттєво залежить від видів його теоретичної, практичної та психологічної підготовленості до неї, особистісних, професійних й індивідуально-психічних якостей, сприйняття цілей, цінностей, змісту та особливостей цієї діяльності» (Ягупов, Свистун, 2007).

Говорячи про «інформаційно-комунікаційну компетентність», сучасні науковці інтерпретують це поняття неоднозначно. Так, її розуміють як складову професійної компетентності, проте деякі пов'язують його з поняттям «ІКТ компетентності» і розглядають його у поєднанні з «інформаційною грамотністю», «інформаційною компетентністю», що демонструють рівень загального розвитку фахівця.

Досліджуючи ІКК, В. Березан розглядає її у трьох аспектах: «як властиву кожній освіченій людині універсальну особистісну компетентність, яка формується впродовж усього життя і вимагає дотримання наступності її формування під час вступу до закладу вищої освіти; як загальнопрофесійну компетентність, що властива кожному фахівцю і вимагає міжпредметного формування через вивчення фундаментальних навчальних дисциплін на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях; а також як специфічну методичну компетентність» (Березан, 2014).

Вирішуючи проблему формування ІКК, дослідниця Т. Лупиніс визначила ключові компетентності фахівців за трьома категоріями: автономна діяльність; інтерактивне використання засобів (здатність інтерактивно застосовувати мову, символіку; здатність використовувати

знання та інформаційну грамотність; здатність застосовувати ІКТ); уміння функціонувати в соціально гетерогенних групах (Лупиніс, 2012). Відповідно, формування ІКК передбачає формування універсальних навичок мислення й вирішення задач. До них відносяться вміння спостерігати і робити логічні висновки, використовувати різні знакові системи й абстрактні моделі, аналізувати ситуацію з різних точок зору, розуміти загальний контекст і приховане значення висловів, неухильно самостійно працювати над підвищенням своєї компетентності в цій сфері (Горобченко, Ващенко, 2023).

Зауважимо, що у межах проєкту Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй «Освітня політика та освіта «рівний-рівному», у переліку ключових компетентностей зазначено компетентність з використання ІКТ (Програма розвитку ООН, 2023). Також у робочій програмі Європейської Комісії «Ключові компетентності для навчання протягом життя. Європейська довідкова рамка» зазначена компетентність з використання цифрових технологій (*англ.* Key Competences for Lifelong Learning. A European Reference Framework), у якій представлено основні терміни, моделі та способи формування цифрової компетентності громадян (Vuorikari, Kluzer, Punie, 2022). Складовими ІКК визначено: технологічна, дослідницька, модельна, методологічна та алгоритмічна компетентність.

Так, технологічна складова включає оволодіння сучасними ІКТ для життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Алгоритмічна складова означає володіння базовими поняттями теорії алгоритмів; опанування навичками розробки програмного забезпечення. Модельна складова включає володіння базовими поняттями комп'ютерного моделювання, усвідомлення комп'ютера як універсального засобу інформаційного моделювання. Дослідницька складова передбачає володіння засобами ІКТ та методами застосувань і наукових досліджень у різних галузях знань. Методологічна компетентність охоплює застосування ІКТ для вирішення соціально й індивідуально значимих задач; методологічні, технологічні, етичні обмеження застосувань ІКТ.

У Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що сприяють удосконаленню освітнього процесу у закладах освіти, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до функціонування в інформаційному суспільстві (Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ президента України, 2002).

У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 1392, серед основних завдань вказано на розвиток саме інформаційно-комунікаційної

компетентності студентів, їх здатності використовувати означені технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань (Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, 2013).

Водночас, говорячи про формування ІКК молодших інспекторів прикордонної служби у процесі професійної підготовки, воно значно ускладнюється суперечностями визначення сутності даного поняття, які існують у педагогічній теорії та практиці, а також знань, умінь, навичок, особистісних якостей, які мають бути притаманні фахівцю із сформованою ІКК.

Зазначимо, що посилення ролі ІКК МПС на сучасному етапі розвитку прикордонного відомства визначається:

- активним розвитком ІКТ і їх застосуванням у військово-професійній діяльності персоналу ДПСУ;
- постійним збільшенням об'єму технічної та військово-професійної інформації, необхідної для забезпечення ефективної оперативно-службової діяльності прикордонників молодшої ланки;
- розширенням функцій молодшого персоналу ДПСУ у питаннях застосування інформаційних, технічних засобів професійної (службово-бойової) діяльності;
- стрімким розвитком інноваційних процесів у сфері професійної підготовки МПС, що передбачає підготовку викладацького складу відомчих закладів освіти ДПСУ до роботи в сучасному інформаційно-освітньому середовищі закладів освіти із використанням ІКТ.

На думку закордонних дослідників, а саме – Б. Йоссефа, процес формування інформаційно-комунікаційної компетентності можна будувати за двома напрямками:

- навчання для застосування (“learning-to-use”) – стосується оволодіння навичками використання ІКТ для особистих потреб і професійної діяльності,
- застосування для навчання (“using-to-learn”) – базується на способах інтеграції ІКТ в освітній процес і підвищення ефективності набуття базових компетентностей за рахунок використання інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності (Youssef, 2008).

Тому, як ми можемо бачити, в сучасних умовах активного застосування в освітньому процесі відомчих закладів освіти ІКТ, неможливо забезпечувати формування і розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності за рахунок застосування лише традиційних методів навчання. Водночас забезпечення розвитку ІКК дозволить молодшим інспекторам прикордонної служби відповідати вимогам часу, особливо в умовах повномасштабного вторгнення в Україну, та встигати за розвитком сучасних ІКТ.

Проведений аналіз дозволяє нам визначити основні завдання формування інформаційно-комунікаційної компетентності молодших інспекторів прикордонної служби у процесі професійної підготовки:

- розвиток здатності самостійного пошуку, отримання, виокремлення, аналітичного опрацювання службової інформації та її захисту;
- формування спроможності використовувати ІКТ, комп'ютерну техніку і мережі, телекомунікаційні технології, які базуються на застосуванні сучасних інформаційних технологій;
- формування навичок ефективного інформаційного спілкування і комп'ютерної грамотності.

Хоча використання ІКТ та електронних засобів навчання значно підвищують якість професійної підготовки прикордонників, їх впровадження в освітній процес відомчих закладів освіти стикається з низкою проблем:

- недостатня матеріально-технічна база, програмне забезпечення, методичні та дидактичні матеріали для ефективного використання сучасних ІКТ в освітньому процесі відомчих закладів освіти;
- недостатній методичний рівень науково-педагогічних працівників до використання в освітньому процесі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- низький рівень мотивації викладачів відомчих закладів освіти щодо використання в освітньому процесі сучасних освітніх ІКТ.

Погоджуємось з О. Кивлюк, що розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, обумовлений науково-технічним прогресом, досяг певної критичної межі, за якою спостерігаються якісні зміни в інформаційному середовищі. Так, викладач перестає бути єдиним та основним джерелом професійної інформації, тобто репродуктивна методика навчання перестає бути провідною, а студент набуває можливості майже безмежного доступу до безлічі інформаційних джерел. Викладач повинен навчити студента орієнтуватися в освітньо-інформаційному просторі, розвинути його творчі, інтелектуальні здібності та здібності до самоосвіти тощо (Кивлюк, 2019).

На сьогодні варто зазначити, що у питаннях розвитку ІКК молодших інспекторів прикордонної служби, у цієї категорії військовослужбовців спостерігається певна проблема взаємодії з інформацією. Так, МПС не завжди здатні ефективно застосовувати у повному обсязі сучасні ІКТ та усвідомлювати їх цінність. Для цього потрібні специфічні знання, уміння та відповідний рівень ІКК для реалізації інформаційно-комунікаційного діалогу в рамках професійної діяльності за посадою.

Результати аналізу й узагальнення теоретичних і практичних аспектів проблеми дослідження, досвіду і практики формування ІКК молодших інспекторів прикордонної служби дозволили виявити суперечності між: підвищеними вимогами держави до ІКК молодших інспекторів прикордонної служби та недостатньою спроможністю педагогічної практики у відомчих закладах освіти забезпечити цю потребу; суттєвим зростанням вимог до молодших інспекторів прикордонної служби у зв'язку з необхідністю охорони та захисту державного кордону в умовах війни і неналежною методичною базою для виконання цих вимог; необхідністю формування ІКК молодших інспекторів прикордонної служби у процесі професійної підготовки та недостатньою готовністю педагогічних працівників ефективно застосовувати ІКТ, інноваційні освітні форми і методи в освітньому процесі відомчого закладу освіти.

Водночас проблема формування ІКК МПС в процесі професійної підготовки ще не була предметом комплексного дослідження, її недостатньо висвітлено у працях психолого-педагогічного спрямування, не здійснено системного дослідження проблеми формування зазначеної компетентності. Зокрема, потребують уточнення сутність, зміст і структура поняття «інформаційно-комунікаційна компетентність молодших інспекторів прикордонної служби», критерії, показники та рівні її сформованості, обґрунтування педагогічних умов її ефективного формування у цієї категорії персоналу ДПСУ, а також вдосконалення науково-методичного забезпечення її формування.

Висновки і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку.

Отже, інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та сучасних систем телекомунікації у всіх сферах діяльності, включаючи прикордонну, постійно впливає на підвищення вимог до молодших інспекторів прикордонної служби щодо інформаційної, а також комунікативної складової професійної компетентності особистості. Особливості сучасної професійної діяльності молодших інспекторів прикордонної служби вимагають від них бути інформаційно-компетентною особистістю, що потребує сформованих навичок ефективної взаємодії з інформаційним середовищем, тобто мати певний рівень інформаційно-комунікаційної компетентності. Актуальність проблеми, її недостатня теоретична розробленість, практичне значення та необхідність подолання зазначених суперечностей зумовили необхідність дослідження проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності молодших інспекторів прикордонної служби у процесі професійної підготовки.

Серед основних напрямків подальших наукових досліджень доцільно виокремити такі: визначення критеріїв, показників та характеристика рівнів

розвиненості ІКК молодших інспекторів прикордонної служби; визначення й обґрунтування педагогічних умов розвитку ІКК МПС у системі підвищення кваліфікації.

Література

1. Адамчук Ю. Д. Формування готовності молодших інспекторів прикордонної служби до професійної діяльності у пунктах пропуску для міжнародного сполучення : дис. ... д-ра філософії : 011. Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2022. 309 с.
2. Березан В. Взаємоз'язок професійної та інформаційно-комунікаційної компетентностей соціального педагога. *Психологічні та педагогічні науки у XXI столітті: перспективи та пріоритетні напрямки досліджень : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, Україна, 9 травня 2014 р.)*. Київ : ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2014. С. 43-46.
3. Боднарук І. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців як педагогічна проблема сучасної вищої школи. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*, 2017. Вип. 3. URL: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/visnik_3_2017_pdn.pdf (дата звернення: 20.01.2024).
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови; уклад. та голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с. ISBN 966-569-013-2
5. Горобченко, Н. В., Ващенко, Т. Ю. Особливості формування інформаційно-комунікативної компетентності старшокласників. *Між сучасного педагога*, 2023. 3(204), С. 111–114.
6. Завадська Н., Ігнатюк М. Формування інформаційної компетентності як запорука дотримання академічної доброчесності: роль бібліотеки закладу вищої освіти. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 2020. Вип. 5, С. 45-48.
7. Зельницький, А., Заболотний, О., Васильєв, О., Шабатіна, Н. Інформаційно-комунікаційна компетентність випускника військового вишу: зміст, структура, вимірювання, оцінювання. *Військова освіта*, 2021. С. 125-141.
8. Іванова І. В. Професіоналізація менеджменту : монографія. Київ : Нац. торг.-екон. ун-т, 2006, 695 с.
9. Кивлюк О. П. Становлення інформаційної педагогіки в умовах глобалізації: філософський аналіз. автореф. дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.10. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2013. 31 с.
10. Литвинова С. Г. Формування інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК) вчителів-предметників. *Інформаційні технології та засоби навчання*, 2008. URL: Вип. 5. https://lib.iitta.gov.ua/726892/1/Lytvynova_S_G_2008_1_5.pdf (дата звернення: 20.01.2024).
11. Лупиніс Т. Б. Проблема формування інформаційної компетентності у педагогічній теорії та практиці. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер.: Педагогіка*, 2012. Т. 199, Вип. 187. С. 81-86.

12. Мельник В. К. Підвищення управлінської кваліфікації керівника загальноосвітнього навчального закладу в системі післядипломної педагогічної освіти: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2003. 220 с.
13. Про вищу освіту : Закон України від 01 лип. 2014 р. № 1556-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37/38. Ст. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 20.01.2024).
14. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2013 р. № 1392-2011-п. Дата оновлення: 21.08.2013 р. № 538-2013-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF> (дата звернення: 20.01.2024).
15. Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ президента України від 17.04.2002 № 347/2002 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (дата звернення: 20.01.2024)
16. Програма розвитку ООН (ПРООН). URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine> (дата звернення: 20.01.2024).
17. Сидорчук Н. Г. Компетентнісний підхід як ключова парадигма удосконалення підготовки професійних кадрів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 2015. Вип. 2. С. 26–30.
18. Ягупов В. В. Свистун В. І. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наукові записки НаУКМА : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*, 2007. Том 71. С. 3–8.
19. Яскевіч О. В. Поняття компетентності в сучасному педагогічному дискурсі. *Науковий вісник Донбасу*. 2010. № 1. URL: <https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN9/10yovspd.pdf> (дата звернення: 20.01.2024).
20. Vuorikari, R., Kluzer, S. Punic, Y., DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens - With new examples of knowledge, skills and attitudes, EUR 31006 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022.
21. Youssef, B., Dahmani, M. (2008). The Impact of ICT on Student Performance in Higher Education: Direct Effects, Indirect Effects and Organizational Change. *Revista de Universidad y Sociedad del Conocimiento*. 5 (1). 45-56.

References

1. Adamchuk, Yu. D. (2022). Formuvannya hotovnosti molodshykh inspektoriv prykordonnoi sluzhby do profesiinoi diialnosti u punktakh propusku dlia mizhnarodnoho spoluchennia [Formation of the readiness of junior inspectors of the border service for professional activities at checkpoints for international traffic]: dys. ... d-ra filosofii : 011. Natsionalna akademiia Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy imeni Bohdana Khmelnytskoho. Khmelnytskyi (ukr).
2. Berezan, V. (2014). Vzaiemozviazok profesiinoi ta informatsiino-komunikatsiinoi kompetentnosti sotsialnoho pedahoha [Interrelationship of professional and informational and communication competences of a social pedagogue]. *Psykhoholichni ta pedahohichni nauky u XXI stolitti: perspektyvy ta pryoritetni napriamky doslidzhen : materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (m. Kyiv, Ukraine, 9 travnia 2014 r.). Kyiv : HO «Kyivska naukova orhanizatsiia pedahohiky ta psykhohohii». S. 43-46 (ukr).

3. Bodnaruk, I. (2017). Formuvannya profesiinoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv yak pedahohichna problema suchasnoi vyshchoi shkoly [Formation of professional competence of future specialists as a pedagogical problem of modern higher education]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Vyp. 3* Retrieved from: https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/visnik_3_2017_pdn.pdf (date of appeal: 20.01.2024) (ukr).
4. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy (2005) [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]; uklad. ta holov. red. V. T. Busel. Kyiv; Irpin : Perun. ISBN 966-569-013-2 (ukr).
5. Horobchenko, N. V., Vashchenko, T. Yu. (2023). Osoblyvosti formuvannya informatsiino-komunikatyvnoi kompetentnosti starshoklasnykiv [Peculiarities of the formation of informational and communicative competence of high school students]. *Imidzh suchasnoho pedahoha, 3(204)*, 111–114 (ukr).
6. Zavadska N., Ihnatiuk, M. (2020). Formuvannya informatsiinoi kompetentnosti yak zaporuka dotrymanna akademichnoi dobrochesnosti: rol biblioteky zakladu vyshchoi osvity [Formation of information competence as a guarantee of compliance with academic integrity: the role of the library of the institution of higher education]. *Ukrainskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiinykh nauk. Vyp. 5*, 45-48 (ukr).
7. Zelnytskyi, A., Zabolnyi, O., Vasyliiev, O., Shabatina, N. (2021). Informatsiino-komunikatsiina kompetentnist vypusknika viiskovoho vyshu: zmist, struktura, vymiriuvannya, otisiniuvannya [Information and communication competence of a graduate of a military university: content, structure, measurement, evaluation]. *Viiskova osvita. S. 125-141* (ukr).
8. Ivanova, I. V. (2006). Profesionalizatsiia menezhmentu: monohrafiia [Professionalization of management: monograph]. Kyiv : Nats. torh.-ekon. un-t (ukr).
9. Kyvliuk, O. P. (2013). Stanovlennia informatsiinoi pedahohiky v umovakh hlobalizatsii: filosofskyi analiz [Formation of information pedagogy in conditions of globalization: philosophical analysis]. avtoref. dys. ... d-ra filoz. nauk : 09.00.10. Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv (ukr).
10. Lytvynova, S. H. (2008). Formuvannya informatsiino-komunikatsiinoi kompetentnosti (IKK) vchyteliv-predmetnykiv [Formation of information and communication competence (ICC) of subject teachers]. *Informatsiini tekhnologii ta zasoby navchannia. Vyp. 5* Retrieved from: https://lib.iitta.gov.ua/726892/1/Lytvynova_S_G_2008_1_5.pdf (date of appeal: 20.01.2024) (ukr).
11. Lupynis, T. B. (2012). Problema formuvannya informatsiinoi kompetentnosti u pedahohichnii teorii ta praktytsi [The problem of information competence formation in pedagogical theory and practice]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu "Kyievo-Mohylianska akademiia". Ser.: Pedahohika. T. 199, Vyp. 187. S. 81-86* (ukr).
12. Melnyk, V. K. (2003). Pidvyshchennia upravlinskoj kvalifikatsii kerivnyka zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu v systemi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity [Increasing the managerial qualifications of the head of a general educational institution in the system of postgraduate pedagogical education]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01. Kyiv. (ukr).

13. Pro vyshechu osvitu: Zakon Ukrainy [On higher education: Law of Ukraine] Vid 01 lyp. 2014 r. No 1556-VII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2014. No 37/38. St. 2004. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (date of appeal: 20.01.2024) (ukr).
14. Pro zatverdzhennia Derzhavnogo standartu bazovoi i povnoi zahalnoi serednoi osvity [On the approval of the State standard of basic and comprehensive general secondary education]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.08.2013 r. No 1392-2011-p. Data onovlennia: 21.08.2013 r. No 538-2013-p. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF> (date of appeal: 20.01.2024) (ukr).
15. Pro Natsionalnu doktrynu rozvytku osvity [On the National Doctrine of Education Development]: Ukaz prezydenta Ukrainy vid 17.04.2002 № 347/2002 Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002> (date of appeal: 20.01.2024) (ukr).
16. Prohrama rozvytku OON (PROON) [United Nations Development Program (UNDP)]. Retrieved from: <https://www.undp.org/uk/ukraine> (date of appeal: 20.01.2024) (ukr).
17. Sydoruchuk, N. H. (2015). Kompetentnisnyi pidkhid yak kliuchova paradyhma udoskonalennia pidhotovky profesiinykh kadriv [Competency approach as a key paradigm for improving the training of professional personnel]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka. Vyp. 2. S. 26–30* (ukr).
18. Yahupov, V. V. Svystun, V. I. (2007). Kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky fakhivtsiv u systemi vyshchoi osvity [Competency approach to the training of specialists in the system of higher education]. *Naukovi zapysky NaUKMA: Pedahohichni, psykholohichni nauky ta sotsialna robota. Tom 71. S. 3-8* (ukr).
19. Yaskevich, O. V. (2010). Poniattia kompetentnosti v suchasnomu pedahohichnomu dyskursi. *Naukovi visnyk Donbasu. № 1*. Retrieved from: <https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN9/10yovspd.pdf> (date of appeal: 20.01.2024) (ukr).
20. Vuorikari, R., Kluzer, S. Punie, Y., (2022). DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens - With new examples of knowledge, skills and attitudes, EUR 31006 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg (eng).
21. Youssef, B., Dahmani, M. (2008). The Impact of ICT on Student Performance in Higher Education: Direct Effects, Indirect Effects and Organizational Change. *Revista de Universidad y Sociedad del Conocimiento. 5 (1)*. UOC. P. 45-56 (eng).

FORMATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE OF JUNIOR BORDER GUARD SERVICE INSPECTORS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

S. V. Kalaur, M. V. Naholiuk

The article analyzes the peculiarities of the formation of informational and communicative competence (hereinafter - ICC) of junior border guard service inspectors and outlines ways to solve this problem in the process of professional training in departmental educational institutions of the State Border Guard Service of Ukraine

(hereinafter - SBGSU). It was determined that the intensive development of information and communication technologies and modern telecommunication systems in the field of border protection constantly affects the increase in requirements for junior inspectors of the border service regarding the informational and communicative component of the individual's professional competence. Features of the modern professional activity of the junior staff of the State Border Guard Service require them to be an information-competent person, which requires the skills of effective interaction with the information environment, which involves the achievement of a certain level of information-communication competence. The main factors of strengthening the role of the ICC of the junior border guard service inspectors at the current stage of development of the border agency are highlighted: the active development of information and communication technologies (further - ICT) and their application in the military and professional activities of the personnel of the SBGSU; constant increase in the amount of technical and military-professional information necessary to ensure effective operational and service activities of junior border guards; expansion of the functions of the junior staff of the SBGSU in matters of the use of information and technical means of professional activity; the rapid development of innovative processes in the field of professional training of the junior border guard service inspectors, which involves the preparation of the teaching staff of departmental educational institutions of the SBGSU to work in the modern informational and educational environment of educational institutions using ICT. It has been proven that ensuring the development of the ICT will allow junior inspectors of the border service to meet the requirements of the time, especially in the conditions of a full-scale invasion of Ukraine, and to keep up with the development of modern ICT.

Key words: junior border guard service inspectors, professional training, information and communication competence, information and communication technologies, professionally important qualities.

Калаур Світлана Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, Україна). E-mail: svtlanakalaur@gmail.com

Kalaur Svitlana Mykolaivna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Social Work and Management of Sociocultural Activity of Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University (Ternopil, Ukraine). E-mail: svtlanakalaur@gmail.com

Наголюк Микола Васильович – здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)», Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль, Україна). E-mail: naholiuk111@ukr.net

Naholiuk Mykola Vasyliovych – applicant of the third (educational and scientific) level of higher education in specialty 015 “Vocational Education (by specialization)” of Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University (Ternopil, Ukraine). E-mail: naholiuk111@ukr.net